



Građanski odgoj i obrazovanje u nastavi hrvatskoga jezika

Rad proučava razvoj demokratskog društva, ciljeve i svrhu građanskog odgoja i obrazovanja, teme i sadržaje GOO-a te povezanost nastave Hrvatskoga jezika i GOO-a.

piše: Jasna Ćorić, učiteljica hrvatskoga jezika u OŠ fra Didaka Buntića Čitluk

GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE U NASTAVI HRVATSKOGA JEZIKA

Razvoj demokratskog građanstva za opstanak i razvoj demokracije, sloboda govora, poštivanje temeljnih ljudskih prava, društvena pravednost i jednakost, samostalnost i odgovornost pojedinca u zajednici – je li to pokazatelj razine demokracije u nekoj zemlji? Je li to ono čemu treba biti usmjereno naše obrazovanje? Trebamo li ove vrijednosti promicati kod učenika 21. stoljeća, kod Alfa i Z Generacije. Zasigurno da!

Naša je dužnost učiti ih propitivati, prihvatati etičke razlike, pronalaziti rješenja društvenih, političkih, gospodarskih i kulturnih problema. Bitno ih je i poučiti politički prosuđivati, odnosno poznavati uloge političkih institucija i procese donošenja političkih odluka.

U postojećim nastavnim predmetima, u projektima, izvannastavnim aktivnostima međupredmetnom provedbom potrebno je razvijati etičke stavove i ponašanja, usvajati vrijednosti pravednosti, solidarnosti i angažiranosti za dobrobit drugih, mirotvorstva, nepotkupljivosti, neovisnosti, poštovanja svoga i tuđeg rada.

Ciljevi i svrha Građanskog odgoja i obrazovanja

Ciljevi ovakvog odgoja su razvoj građanskih kompetencija, odgajanje za aktivan život i angažiran pristup društvenim problemima. Svi oni koji žive u demokratskom društvu moraju imati građansku slobodu, razvijenu svijest o ljudskim pravima i odgovornostima, samostalnost, kulturu dijaloga i slobodu kritičkoga mišljenja kao i poželjno aktivno sudjelovanje u društvenokorisnome i timskome radu. Potrebno je razvijati sposobnosti propitivanja, analiziranja i boljeg razumijevanja kompleksnosti svijeta i povezanosti lokalnih i globalnih izazova.

Formalno obrazovanje ima zadatak izobrazbu emancipiranoga i društveno angažiranoga građanina. GOO ima znatan utjecaj na razvijanje kulturne pismenosti među mladima. To je jedna

od temeljnih kompetencija. Također, mladima je, u okviru GOO, bitno osvijestiti važnost pripadnosti svomu zavičaju, regiji, domovini, tj. razvijati svijest o identitetu i razvoju društva. Naši su učenici čuvari naše kulturne baštine.

Učenici moraju dobiti potrebna znanja i vještine za argumentirano iznošenje svojih misli i stavova. Osim toga, uvođenjem GOO – a u škole poboljšavaju se odnosi među učenicima, odnosi prema učenicima s posebnim potrebama te odnos učenika i učitelja. Još se bolji rezultati postižu ako postoji i suradnja i otvorenost prema lokalnoj zajednici, predstavnicima i tijelima vlasti, znanosti i gospodarstva.

Također, iznimno je važna integracija djece s teškoćama u razvoju i ophođenje prema osobama s invaliditetom. Učenike trebamo senzibilirati prema različitosti. Jedan od ciljeva je i sigurno i odgovorno korištenje tehnologijama.

Teme i sadržaji GOO-a

Program GOO-a mora obuhvatiti teme bliske djeci i mladima, iz školskog života i svakodnevnice koja ih okružuje, poput nenasilne komunikacije, rješavanja i sprečavanja sukoba, kritičkoga promišljanja i iznošenja vlastitih stavova, demokratskog donošenja odluka suradničkim učenjem, volontiranjem i dobrovoljnim radom, aktivnim sudjelovanjem u humanitarnim akcijama, promocijama tolerancije i kulture mira, stvaranje poticajnoga isigurnoga školskoga ozračja.

Uz učitelje važnu ulogu u izobrazbi mladih imaju savjetodavna tijela u školi – vijeće roditelja i vijeće učenika, dok u nekim aktivnostima škole mogu računati na pomoć i suradnju lokalne društvene zajednice.

Posebno je velika uloga Vijeća učenika, njegovih mogućnosti i dosega kao školskog tijela koje mora osvijestiti integraciju mladih u procese donošenja odluka u školskoj i lokalnoj zajednici. Vijeće učenika mlade potiče na aktivizam kroz različite metode. Učenike je potrebno poticati da iznesu svoje stavove oko važnih pitanja i poteškoća s kojima se susreću; da iskažu svoje potrebe, što ih zanima, mogu li u školi razviti svoj potencijal i upotpuniti svoje interese i dr. Poželjno je pokretati različite kreativne projekte, razvijati znanja i mišljenja mladih o određenim društvenim temama te ih poticati na aktivizam – i u svojoj društvenoj zajednici, a i globalno, ali da to djelovanje bude bez materijalne motiviranosti, u skladu s moralnom i društvenom odgovornošću. Jedna od osnovnih tema i sadržaja GOO-a je smanjenje predrasuda, stereotipa i diskriminacije u društvu, razvoj tolerancije i prihvaćanje različitosti.

Povezanost nastave Hrvatskog jezika i GOO-a

Povezanost nastave Hrvatskog jezika i GOO-a utemeljena je već u općem cilju i zadaćama nastave Hrvatskoga jezika, ponajprije u razvoju jezično-komunikacijskih sposobnosti.

U opisu predmeta Hrvatski jezik pronalazimo:

Izučavanjem predmeta učenik razvija stav o nužnosti upotrebe hrvatskog standardnog jezika i pravila kulturne komunikacije, pri čemu se naglašava i potreba očuvanja hrvatskih dijalekata i govora. Omogućuje mu se razumijevanje i prevladavanje kulturnih i jezičnih stereotipa, potiče ga se na poštovanje i uvažavanje jezika drugih naroda u BiH. Književnost za učenika nije samo izvor znanja, već i izvor iskustava te spoznaje o sebi i svijetu oko sebe, spoznaje o vrijednostima čovječanstva. Učenje i podučavanje Hrvatskog jezika potiče i osigurava kod učenika, između ostalog, i sposobnost međukulturne komunikacije, potrebu za istraživanjem, sposobnost kritičkog i logičkog razmišljanja što doprinosi njegovom cjelovitom razvoju, uspješnom školovanju, cjeloživotnom učenju te kritičkom odnosu prema nizu pojava u društvu i poslovnom svijetu. Podučavanje predmeta Hrvatski jezik doprinosi osobnom razvoju učenika i razvoju njegovih socijalnih vještina, poželjnih oblika ponašanja učenika kao pojedinca i aktivnog člana društva. Slušanjem, odnosno čitanjem različitih vrsta tekstova iz različitih izvora učenik razvija znanja, vještine i stavove koji mu omogućuju da pretvori ideje u aktivnosti. . Nastava Hrvatskog jezika osposobljava učenika za cjeloživotno učenje te postupno preuzimanje brige i odgovornosti za vlastiti razvoj i život u suvremenom društvu.

U ciljevima učenja i podučavanja Hrvatskog jezika stoji:

- razvijati kod učenika sposobnosti izražavanja i prenošenja misli, informacija, osjećaja i stavova na materinskom jeziku u različitim komunikacijskim situacijama, putem različitih medija i u različite svrhe.
- ... razvijanje kritičkog mišljenja, izgradnju vlastitog svjetonazora i njegovanje moralnih vrijednosti na temelju refleksije o sebi i drugima ...
- razvijati kod učenika vlastiti jezično-kulturni identitet, jačati nacionalni identitet i pripadnost svom narodu upoznavanjem i njegovanjem kulturno-povijesne baštine Hrvata; poticati ga na poštovanje jezično-kulturnog identiteta i vrijednosti drugih naroda u BiH.

GOO je već umnogome uključen u sadržaje materinskoga jezika, posebice u nastavi književnosti i stvaralaštva te kulture i medija. Tu je i pravo na identitet i pravo na izražavanje, razvoj literarnih sposobnosti, čitateljskih interesa i kulture te književnoumjetnički tekstovi u kojima su zastupljene teme nepravde i diskriminacije. Društvena se dimenzija ostvaruje u svim područjima poučavanja sadržaja Hrvatskoga jezika. Npr. pisanim i usmenim opisivanjem okoliša s naglaskom na brigu o zaštiti i očuvanje okoliša učenici i razvijanjem ekološke svijesti.

Ishodi kulturne dimenzije ostvaruju se u analizi i interpretaciji tekstova uz obilježavanje blagdana. Politička dimenzija se očituje u osvješćivanju demokratskog upravljanja razredom i školom.

Najbolji primjer upravljanja zajednicom ogleda se u lektirnim djelima (za Razrednu nastavu): Vlak u snijegu i Družba Pere Kvržice ili lektirna djela u kojima se pojavljuju teme i motivi za raspravu (za Predmetnu nastavu): Duh u močvari i Dnevnik Pauline P.

Sadržaji GOO-a se prvenstveno provode u nastavi književnosti i stvaralaštva, stoga građanske teme valja voditi u smjeru literarne interpretacije. To su na umu imale i autorice nove serije udžbenika iz Hrvatskog jezika za VI. razred: čitanke Glasi pjesama i ljudi te jezičnog udžbenika i radne bilježnice U beskraju riječi hrvatskih: Ćorić, Miletić, Penavić i Vlaho (Alfa, 2024.) izrađene prema novom kurikulu. U obradama književnih tekstova u čitanci nudi se potpuno novi pristup učeniku 21. stoljeća.

Npr.:

neknjiževni tekst: Muzej – Memorijalni centar Domovinskoga rata Vukovar; domoljublje, razvijanje nacionalnog identiteta, smisleno i svrhovito korištenje medija i IKT

Ismet Bekrić: Učitelj; uvažavanje različitih zanimanja kojima se ljudi bave, pozitivan stav prema zanimanju učitelja, naglašavanje važnosti obrazovanja

Matija Macan: Prekinut let; uvažavanje različitosti, suživot s poznanicima koji imaju zdravstvene teškoće, human pogled na osobe sa zdravstvenim teškoćama

Ivan Ićan Ramljak: Moj prvi Božić; duhovnost blagdana, važnost obitelji

Miro Naletilić: Što žele ribice; očuvanje prirode, razvijanje svijesti potrebi brige za životinje

Enes Kišević: Velik kao dijete; poticanje učenika na iznošenje vlastitog stava o svijetu koji ih okružuje

Ivica Vanja Rorić: Sreća; važnost pozitivnog razmišljanja

neknjiževni tekst: Mediji; odgovorno ponašanje na internetu, sigurnost korištenja internetskim sadržajima, razvoj digitalne inteligencije

Maja Brajko – Livaković: Finka Fi; društveni aktivizam u poticanju svijesti o ekologiji

Ahmet Hromadžić: Gori šuma; odgovornost za prirodu i živa bića koja nas okružuju

Branko Ćopić: Čudesna sprava; uvažavanje i poštivanje starijih osoba

Zdravko Kordić: Baka iz Brotnja; razvijanje empatije prema bližnjima

Zdravko Nikić: Ćaći; očuvanje jezičnog identiteta i kulturne baštine

Josip Prudeus: O kruhu je riječ; važost pomaganja potrebitima

Ivan Cankar: Suhe kruške; moralna odgovornost prema bližnjima, preuzimanje odgovornosti za vlastite postupke i počinjene pogreške

neknjiževni tekst: Hrvatski izumitelji; poticanje inovativnosti

Milena Jukić Bandić: Zagrljaj pletene hobotnice; razvijanje svijesti o pomaganju nemoćnima; društvena solidarnost

Osim u nastavi Hrvatskog jezika, sadržaji GOO-a se mogu kvalitetno provoditi u izvannastavnim aktivnostima. Kao primjer ćemo navesti Ekološke sekcije u školama koje učenike upoznaju s temama zaštite okoliša, prirode i održivim razvojem. Ova sekcija kroz svoj rad inspirira učenike za aktivno sudjelovanje u zaštiti prirode.

Primjer dobre prakse imamo u projektu sekcije Glagoljaši OŠ fra Didaka Buntića Čitluk – dokumentarnom filmu Potraga za Humačkom pločom. Članice sekcije su sa svojom voditeljicom Jasnom Ćorić, u cilju poticanja mladih na razvoj znanja i poduzetnosti u stvaranju kreativnih proizvoda vezanih za povijesnu i kulturnu baštinu svog kraja, napravile kratki dokumentarni film o Humačkoj ploči. Snimanju filma je prethodilo detaljno istraživanje Humačke ploče u čemu su korišteni različiti izvori (ponajviše knjižnična građa školske knjižnice i Sveučilišne knjižnice Mostar). Cilj je projekta bio upoznati materijalno i kulturno blago svog zavičaja, sačuvati ga za buduće generacije, a ujedno i razvijati poduzetnost jer se film može koristiti kao turistički, gospodarski i izvozni potencijal.

Učenice su se svojim kreativnim uratkom uspješno predstavile u Osijeku, u prosincu 2023. godine, na 5. milenijskom natjecanju iz kreativne industrije. Na ovom primjeru vidimo kako se i kroz rad školskih sekcija mogu razvijati nove kompetencije: poduzetnost, kreativan pristup i inovativnost – vještine poželjne u suvremenom vremenu – kod Generacije Alfa i Generacije Z. Dokumentarni film Potraga za Humačkom pločom moguće je pogledati na poveznici:

<https://youtu.be/3gEb4EmU0MM?si=bskEmfISyeviqdsH>

-literatura:

Ćorić, Miletić, Penavić, Vlaho, 2024., Glasi pjesama i ljudi (Alfa)

Jović, 2019., Međupredmetno povezivanje obrazovnih sadržaja, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka

Dešić, 2019., Izvannastavne aktivnosti iz Hrvatskog jezika u razrednoj nastavi, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek

Collections

